

2

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Aan:
- Voorzitter en leden CVIN

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Uw Brief

Uw Kenmerk

Ons nummer
DIS/95/04.31/1145

Datum
11 MEI 1995

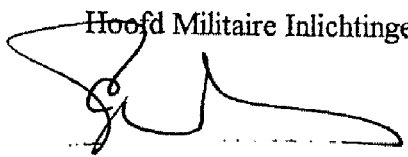
Onderwerp
Nieuwe risico's

Ter kennisname is in bijlage gevoegd een gedeelte van Hoofdstuk I van de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting.

Conform de daartoe gemaakte afspraak in het CVIN werd over de inhoud overleg gepleegd met BVD en Justitie. De aangewezen vertegenwoordiger van Buitenlandse Zaken gaf er de voorkeur aan betrokken te worden bij het reguliere overleg Defensie. Buitenlandse Zaken over het gehele Hoofdstuk I.

Het gevoegde stuk betreft een concept dat telkens wordt bijgesteld. In geval er nog op- of aanmerkingen zijn kunnen deze alsnog verwerkt worden.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

P.C. Kok
Commandeur

Bijlage(n)
-1-

Bezoekadres
Kalvermarkt 32
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070-3 18 78 77

Verzoeken bij beantwoording nummer, datum en onderwerp te vermelden.

1.5 Wapenbeheersing, wapenhandel en de verspreiding van massavernietigingswapens

De aandacht voor multilaterale wapenbeheersing is de laatste jaren toegenomen. Dit is te verklaren uit het feit dat de wereldpolitiek niet langer wordt gedomineerd door twee supermogendheden. De bi-polaire wereld uit de Koude Oorlog heeft plaatsgemaakt voor een multi-polaire wereld, waarin de dreiging van nucleaire massavernietiging is vervangen door de realiteit van kleinschaliger conflicten die ons opnieuw bewust hebben gemaakt van de vernietigingskracht van conventionele wapens. De nucleaire dreiging is echter niet helemaal verdwenen, veeleer is haar gedaante veranderd. De verspreiding van nucleaire en andere technologieën naar potentiële brandhaarden vormt een reële bedreiging van de mondiale stabiliteit en vraagt op velerlei terrein een actieve benadering, ook op dat van de wapenbeheersing.

In de pogingen het complexe proliferatievraagstuk te beheersen, gaan onderhandelingen hand in hand met maatregelen in de sfeer van export-controles. De twee benaderingen zijn complementair: wapenbeheersing bestrijkt de vraagzijde van het proliferatie-proces en export-controles de aanbod-zijde. Landen die voor de verwerving van wapensystemen afhankelijk zijn van import, zijn in het algemeen niet gediend van export-controle maatregelen. Zij beschouwen afspraken tussen producerende en exporterende landen als arbitrair en vooral gericht op de bescherming van, met name westerse, industriële belangen. Zij zouden de kloof tussen 'haves' en 'have nots' bestendigen. De risico's die een ongebreidelde proliferatie van kennis en technologie teweeg brengt, zijn voor een groot aantal landen echter te bedreigend om uitsluitend de coöperatieve weg van de wapenbeheersingsonderhandelingen te bewandelen. Onderhandelingen verlagen weliswaar bepaalde risico's, maar schieten tekort waar het gaat om kwaadwillende regimes die over de vereiste financiële armslag beschikken om hun voornemens in daden te vertalen. De ervaringen met Irak hebben veel landen in de overtuiging gesterkt dat export-controles

noodzakelijk blijven. Wapenbeheersingsonderhandelingen blijven niettemin waardevol, omdat ze de veiligheidsdialoog gaande houden en omdat de resultaten ervan zeer tastbaar in internationaal-juridische overeenkomsten worden vastgelegd.

1.5.1 Wapenbeheersing

Hoewel multilaterale onderhandelingen over wapenbeheersing en proliferatievraagstukken, in VN-verband maar ook op regionaal niveau zoals in de OVSE, aan gewicht hebben gewonnen, heeft de blokkentegenstelling uit de voorbije decennia duidelijke sporen nagelaten. Dit geldt zeker voor het verdrag inzake Conventionele Strijdkrachten in Europa, het CSE-verdrag, dat op het gebied van de conventionele bewapening de ultieme uitdrukking is van de politieke wil van Oost en West om de wapenwedloop in Europa na de Tweede Wereldoorlog te beëindigen. Het verdrag beoogt de omvang van het arsenaal aan zware, conventionele wapensystemen in Europa op een lager, stabiel niveau te brengen, zodat een getalsmatig evenwicht zou worden bereikt tussen de landen van de Navo en van het voormalige Warschaupact. Het meest essentiële onderdeel van het verdrag, de driejarige reductie-fase, eindigt midden november van dit jaar. Ongeveer 35.000 wapensystemen zijn dan vernietigd, waaronder ruim 16.000 tanks en 1600 gevechtsvliegtuigen. Daarna zijn de aantallen zware wapens van elk van de 30 verdragsstaten aan limieten gebonden. In het voorjaar van 1996 wordt tijdens een toetsingsconferentie bezien of de uitvoering van het verdrag naar behoren is geweest en of het verdrag adequaat functioneert.

Het CSE-verdrag bezegelde op formeel-juridische wijze het einde van de Koude Oorlog, maar biedt in zijn huidige vorm geen afdoende antwoord op de veranderingen die Europa sindsdien heeft ondergaan. Om de levensvatbaarheid van het verdrag in de komende jaren te waarborgen, is aanpassing op onderdelen onvermijdelijk. De Navo-landen willen de discussies hierover uitstellen tot na de toetsingsconferentie en insisteren op volledige uitvoering van alle verdragsverplichting tot die tijd. Met name Rusland lijkt echter niet van zins zich hieraan

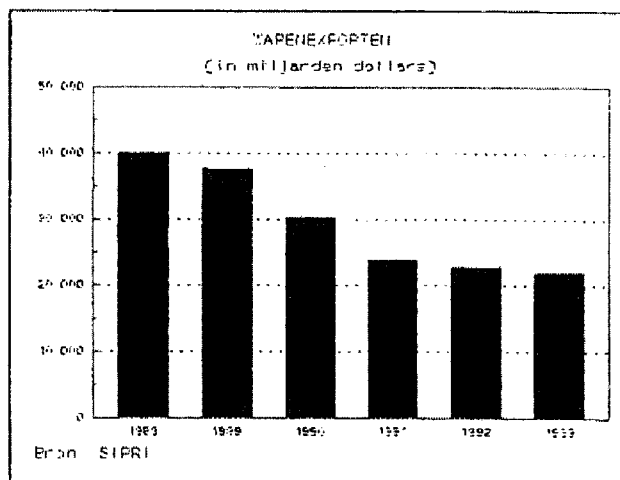
te conformeren. Sinds anderhalf jaar betogen Rusland en Oekraïne dat de regionale limieten in het CSE-verdrag, oorspronkelijk bedoeld om de concentratie van zwaar materieel in de noord- en zuidflank van de Sovjet-Unie te voorkomen, hen verhinderen de territoriale indeling van de krijgsmacht aan te passen aan de veranderende veiligheidssituatie. De Russische regering is van mening dat de instabiele situatie in de Kaukasus de aanwezigheid van meer Russische troepen en zwaar materieel in de regio vergt dan het verdrag toelaat. Steeds meer tekenen wijzen erop dat Moskou deze veiligheidsbelangen laat prevaleren boven de CSE-verplichtingen. Het is dan ook vrijwel zeker dat de CSE-verdragspartijen in november van dit jaar met verdragsschendingen van Rusland worden geconfronteerd.

Ook de blok-tot-blok benadering, waarop de structuur van het verdrag is gebaseerd, weerspiegelt al lang niet meer de realiteit in Europa. Het idee van twee homogene groepen van staten was eigenlijk door de opheffing van het Warschaupact en de daarop volgende desintegratie van de Sovjet-Unie al bij inwerkingtreding van het verdrag achterhaald. Het feit dat desondanks de uitvoering van het verdrag bevredigend is verlopen, illustreert vooral de goede wil van alle verdragspartijen. Na de voltooiing van de reductieperiode zullen met name de voormalige Warschaupact-lidstaten in Midden- en Oost-Europa de sporen van het verleden in het verdrag willen uitwissen. Ook de voorgenomen uitbreiding van de Navo in oostelijke richting werpt haar schaduw vooruit, al willen de Navo-landen vooralsnog de discussies over de gevolgen daarvan voor het CSE-verdrag uitstellen totdat uitbreiding een feit is.

Op het terrein van de vertrouwenwekkende maatregelen, waaraan sinds het ontstaan van de toenmalige CVSE in het midden van de jaren zeventig vrijwel onafgebroken is gewerkt, is veel bereikt. Sinds de top van Boedapest, vorig jaar december, is de aandacht verlegd van uitbreiding van het OVSE-stelsel van normen en waarden naar de implementatie ervan. Het Open Skies-verdrag, dat voorziet in waarnemingsvluchten in het luchtruim van de deelnemende staten, is nog niet in werking getreden. Wel zijn er proefvluchten uitgevoerd.

1.5.2 Internationale wapenhandel

De omvang van de internationale wapenhandel vertoont de laatste jaren een dalende lijn (zie afbeelding 3). In 1987 bedroeg de omzet hiervan nog ongeveer 40 miljard dollar, in 1993 nog ongeveer 20 miljard dollar. De grootste daling deed zich voor bij de importen door ontwikkelingslanden.

Afbeelding 1

De belangrijkste redenen

hiervoor zijn de beëindiging van, door het Oost-West conflict beïnvloede, regionale conflicten en de teruglopende bereidheid omvangrijke militaire hulp te verlenen. Een uitzondering vormt de Aziatische regio, waar sprake is van een stijging van de wapenhandel. Ondanks deze teruggang blijft de noodzaak bestaan van een strikte controle op de export van wapens, bij voorkeur in multilateraal verband.

Bijzondere aandacht verdient de handel in landmijnen, die vaak vele jaren na beëindiging van een conflict nog slachtoffers maken en de wederopbouw van hele regio's belemmeren. De handel moet dan ook worden beperkt en strikt geregeld. Wellicht kan hiertoe dit najaar tijdens de toetsingsconferentie over het Conventionele-Wapensverdrag een aanzet worden geven. Op de agenda staat onder meer het Nederlandse voorstel het verdrag uit te breiden met beperkende bepalingen over de handel in mijnen. De conferentie zou ook moeten besluiten tot aanzienlijk scherpere regels voor het gebruik van landmijnen, vooral anti-personeelmijnen. Een algemeen verbod op het gebruik van anti-personeelmijnen is op dit moment niet haalbaar. De regering blijft zich echter inzetten voor het zoveel mogelijk terugdringen van het gebruik en van de gevolgen voor de burgerbevolking. Nederland zal pleiten voor een verbod op het gebruik van landmijnen die niet detecteerbaar zijn of niet

zijn voorzien van een zelfvernietigingsmechanisme. Tijdens deze toetsingsconferentie zal ook worden gesproken over een verbod op de ontwikkeling, de produktie en het gebruik van laserwapens, uitsluitend bedoeld voor het uitschakelen van het menselijke gezichtsvermogen. De ontwikkeling van deze wapens bevindt zich in een dusdanig stadium dat nu actie is geboden om de invoering ervan te kunnen voorkomen. Tijdige stappen zijn ook nodig om de proliferatie van blindmakende laserwapens onder terroristische en misdaadorganisaties te verhinderen.

Het VN-wapenregister is een eerste stap om op mondiaal niveau de wapenstromen zichtbaar te maken. Een verdere uitbouw is wenselijk. Beheersing van de wapenstromen is van groot belang voor de beheersing van conflicten. Dat er echter ook sprake kan zijn van ernstige conflicten zonder een voortdurende toestroom van wapens, toont de ontwikkelingen in Ruanda. De wapenexportcontroles moeten dan ook deel uitmaken van een breed beleid gericht op de preventie van conflicten.

1.5.3 Proliferatie van massavernietigingswapens

Een brede aanpak is ook noodzakelijk om de verspreiding van massavernietigingswapens tegen te gaan. De proliferatie van nucleaire, biologische en chemische wapens, gekoppeld aan de introductie van overbrengingsmiddelen met een groter bereik, kan ertoe leiden dat Navo-grondgebied en bevolkingscentra binnen het bereik komen van dit wapentuig. Bovendien zal militair optreden in regio's met landen die over deze wapens beschikken moeilijker worden. In de toekomst zouden de georganiseerde misdaad en terroristische groeperingen op dit gebied een veiligheidsrisico kunnen gaan vormen. Dit geldt zowel voor de illegale handel in bijvoorbeeld nucleaire materialen, maar ook in het geval dat zij de beschikking zouden krijgen over chemische, biologische of radiologische wapens. Door de complexiteit van deze wapens en de grote risico's die de omgang met deze materialen, vooral waar het nucleaire wapens betreft, met zich meebrengen, zal de drempel voor gebruik hoog zijn.

Landen met programma's voor de verwerving van massavernieti-

gingswapens en overbrengingsmiddelen laten zich vooral leiden door regionaal-politieke overwegingen en rivaliteiten, zoals grensgeschillen en het beheer over natuurlijke hulpbronnen, zoals olie- en watervoorraden. De verspreiding van deze wapensystemen wordt mede mogelijk gemaakt door de toenemende beschikbaarheid van technologie en materialen voor de ontwikkeling en produktie van deze wapens. Dit is zowel het gevolg van exporten van "dual-use goederen en technologie" als van nationale industriële ontwikkeling. Een goede controle op de export van deze goederen is dan ook noodzakelijk. Daartoe zijn ook in Nederland maatregelen genomen. Dergelijke controles hebben echter vooral een vertragend effect; internationale afspraken over het uitsluitend civiele gebruik van deze goederen, zoals opgenomen in NPV en CW-verdrag, zijn daarom van toenemend belang.

Er zijn drie belangrijke proliferatierisico's te onderscheiden. Het eerste is het gevaar van illegale export vanaf het grondgebied van de republieken van het Gos van massavernietigingswapens en daarmee verband houdende materialen, technologie en kennis. Vooral de mogelijkheid dat voormalige werknemers en militairen uit het nucleair-militaire complex materiaal en kunde ter beschikking zouden stellen van andere landen heeft tot nu toe de aandacht getrokken. Concrete gevallen hiervan zijn niet bekend. Rusland heeft een strikte, gecentraliseerde controle over zijn kernwapens. Wit-Rusland, Kazachstan en Oekraïne zullen de kernwapens op hun territorium waarschijnlijk binnen de daarvoor gestelde tijd aan Rusland overdragen. De kans op verlies of diefstal van Russische kernwapens blijft klein. Een voorspoedige implementatie van de Start-verdragen draagt bij tot een sterke vermindering van het aantal wapens. De ontmanteling van deze wapens eist wel een afdoende beveiliging van het resterende nucleaire materiaal, zoals plutonium en hoogverrijkt uranium en ontstekingsmechanismen. Rusland en de overige landen van het Gos hebben maatregelen genomen of aangekondigd om de export van massavernietigingswapens en daarvoor relevante materialen, technologieën en kennis te verhinderen. De effectiviteit van deze maatregelen staat echter allerm minst vast. Een sluitend be-

heers- en controlesysteem is vooral moeilijk voor technologie en materialen die ook een civiele toepassing hebben. De corruptie binnen de defensiesector en de mogelijke betrokkenheid van de georganiseerde misdaad kunnen deze controleregimes ondermijnen.

Het tweede proliferatierisico betreft het groeiend aantal landen met programma's voor de ontwikkeling en de produktie van massavernietigingswapens. Vooral Irak, Iran, Libië en Syrië ontplooiën activiteiten die een veiligheidsrisico kunnen gaan vormen. Ook na de Golfoorlog en de gedeeltelijke ontmanteling, onder VN-toezicht, van zijn defensie-industrie, behoudt Irak een (technisch) potentieel om biologische en chemische strijdmiddelen en de bijbehorende raketsystemen te ontwikkelen en te produceren. Zowel Iran, Syrië als Libië hebben de afgelopen jaren ambitieuze chemische en biologische wapenprogramma's opgesteld. Zij beschikken tevens over wapensystemen voor de lange afstand. Het is mogelijk dat bepaalde landen op den duur ook de beschikking krijgen over kernwapens. De kans hierop neemt sterk toe als zij in staat zijn bouwstenen hiervoor in het buitenland te verwerven.

In de derde plaats wordt de effectiviteit van het non-proliferatiebeleid ondermijnd door landen die bereid zijn wapensystemen en de bijbehorende technologie te exporteren. Zowel Noord-Korea als China hebben ballistische raketsystemen, raketcomponenten en technologie geleverd aan onder andere Iran en Syrië. Op middellange termijn zal een toenemend aantal landen technisch in staat zijn massavernietigingswapens, vooral chemische en biologische wapens, te ontwikkelen. Hierdoor beschikken zij tevens over kennis die ze tegen betaling aan andere staten kunnen overdragen. De zelfstandige ontwikkeling en produktie van kernwapens en ballistische raketten (vooral voor de lange afstand) zal voor laag geïndustrialiseerde landen ook de komende decennia grote technische problemen opleveren.

Het feit dat steeds meer landen de beschikking krijgen over massavernietigingswapens is een bron van grote zorg. Gelukkig

zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden, zoals het afzien door Oekraïne en Zuid-Afrika van nucleaire wapens en de aanzetten in Afrika en Zuid-Amerika om te komen tot een zone vrij van nucleaire wapens. Een versterking van de bestaande non-proliferatieregimes (NPV, CW- en BW-verdrag) en exportcontroleregimes blijft echter hoge prioriteit vragen. Omdat de oorzaken van proliferatie vaak een regionaal karakter hebben, zullen ook de mogelijkheden van regionale non-proliferatieverdragen, zoals het Verdrag van Tlatelolco, moeten worden bezien. Ook een versterking van het optreden van de Veiligheidsraad tegen landen met een proliferatierisico, zoals tegen Irak na de Golf-oorlog, is wenselijk.

Hoewel het beleid geconcentreerd blijft op preventie, zal in de toekomst meer aandacht worden besteed aan actieve en passieve defensie ("anti-ballistic missile defence") en de functie van "afschrikking" tegen zogenaamde "rogue states". Deze maatregelen moeten zich richten op het voorkomen van, of het reageren op, de inzet van massavernietigingswapens tegen het Navo-grondgebied of militaire eenheden die deelnemen aan internationale vredesmissies. In de Navo worden hiervoor nadere plannen uitgewerkt (zie paragraaf 2.4.3).

1.6 De nieuwe agenda: uitdagingen en risico's

In de inleiding is al gesproken over het verbrede veiligheidsbegrip; er zijn nieuwe uitdagingen en nieuwe dreigingen. Veiligheid heeft naast een militaire, meer dan voorheen een politieke, economische, sociale en ecologische dimensie gekregen. Dit betekent dat vele factoren de veiligheid van een staat beïnvloeden en dat bepaalde risico's niet in de eerste plaats een militair antwoord vragen. Anderzijds hebben we de laatste tijd kunnen constateren dat bij bepaalde humanitaire rampen de inzet van militaire middelen bijdraagt aan een beperking van het leed en aan het beheersbaar maken van de situatie. Naast uitdagingen zijn er ook nieuwe dreigingen, onder meer de groeiende internationale criminaliteit, die het functioneren van de internationale en de nationale gemeenschap ondermijnen. In een evaluatie van de veiligheidssituatie

dienen deze uitdagingen en dreigingen volop te worden meegewogen, zonder dat op voorhand vaststaat dat primair een militair antwoord nodig of wenselijk is.

1.6.1 Nieuwe uitdagingen

Er zijn diverse verbanden tussen internationale vrede en veiligheid en sociaal-economische ontwikkeling, armoedebestrijding en respect voor de mensenrechten. De secretaris-generaal van de Verenigde Naties stelt dan ook, in zijn begin dit jaar gepresenteerde aanvulling op de "Agenda for Peace", dat economische en sociale ontwikkeling de beste garantie voor vrede is.

Inspanningen gericht op vrede en veiligheid gaan dan ook hand in hand met ontwikkelingsactiviteiten. Niet alleen bij "peace-building-operaties", maar ook bij de meer traditionele vormen van vredesoperaties neemt humanitaire hulpverlening een steeds belangrijker plaats in. Zij maakt deel uit van een meer omvattende bemoeienis van de internationale gemeenschap met een bepaald conflict. De deelneming aan vredesoperaties, waar de regering groot belang aan hecht, kan dus tevens betekenen dat voor de Nederlandse krijgsmacht een belangrijke rol is weggelegd bij de humanitaire hulpverlening. In sommige gevallen vormen voedselvoorziening, medische hulp en mijnenruiming zelfs de hoofdtaak van de militaire inspanningen. Dit heeft gevolgen voor de samenstelling en de uitrusting van de uit te zenden eenheden. Bovendien vergt dit een goede afstemming met betrokken internationale hulporganisaties, zoals UNHCR.

De internationale gemeenschap wordt steeds vaker geconfronteerd met de noodzaak op zeer korte termijn hulp te verlenen in humanitaire noodsituaties. De situatie in en rondom Ruanda in de zomer van 1994 is daarvan een dramatisch voorbeeld. Jaarlijks worden miljoenen mensen getroffen door rampen ten gevolge van conflicten of natuurgeweld. Tijdige humanitaire hulp kan bijdragen tot het scheppen van stabiele verhoudingen en kan het uitbreken of escaleren van conflicten helpen voorkomen. Inzet van militaire middelen bij noodhulpverlening kan

vereist zijn in verband met de capaciteit en de logistieke middelen van de krijgsmacht, in verband met de snelle reactietijd van de krijgsmacht, of ter bescherming van andere hulpverleners.

Niet alleen het bewustzijn dat vrede en veiligheid in sterke mate worden bepaald door sociaal-economische ontwikkelingen heeft deze uitdaging voor de krijgsmacht op de agenda gezet. Ook de mogelijkheden voor de internationale gemeenschap om bij een humanitaire noodsituatie in een land te interveniëren zijn de laatste jaren toegenomen. Het Handvest van de Verenigde Naties gaat uit van het beginsel van niet-inmenging in de interne aangelegenheden van een land. Alleen een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid is volgens het Handvest voldoende reden om het beginsel van niet-inmenging opzij te zetten. De Veiligheidsraad is echter bereid het begrip "bedreiging van de internationale vrede en veiligheid" breed uit te leggen. Humanitaire noodsituaties of massale schendingen van de mensenrechten kunnen als zo'n bedreiging worden gezien. Zij leiden vaak tot massale vluchtelingenstromen, die een bedreiging van de regionale stabiliteit kunnen zijn. Het aantal vluchtelingen en binnenlandse ontheemden in de wereld is inmiddels toegenomen tot ongeveer 49 miljoen. Het is duidelijk dat dit kan leiden tot grote humanitaire noodsituaties, die een voedingsbodem vormen voor conflicten. Dit alles betekent dat in toenemende mate een beroep op de krijgsmacht zal worden gedaan om noodhulp te verlenen.

1.6.2 Nieuwe risico's

Drugssmokkel, illegale wapenhandel, plutoniumsmokkel en andere vormen van grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit zijn niet van recente datum. Nieuw is de politieke dimensie die deze problemen de laatste tijd hebben gekregen vanwege het groeiende gevaar dat ze opleveren voor de stabiliteit van de nationale staat en de internationale statengemeenschap. De georganiseerde misdaad schendt de nationale soevereiniteit, ondermijnt de democratische instellingen, bedreigt het proces van democratisering en privatisering in Midden- en Oost-Europa

en voegt een nieuwe dimensie toe aan de problemen van nucleaire proliferatie en terrorisme (zie paragraaf 1.5). Twee ontwikkelingen in de internationale politiek zijn hier vooral voor verantwoordelijk. Het einde van het Oost-West conflict heeft geleid tot vermindering van de internationale controle en discipline en tot fragmentatie van de beheersmacht van individuele staten, vooral in Midden- en Oost-Europa. Een factor hierbij is ook de praktische afwezigheid of de vergaande onmacht van staatsstructuren elders in de wereld. In de tweede plaats verloopt de internationalisering van deze problemen in een veel sneller tempo dan die van de noodzakelijke beheersinstrumenten.

De georganiseerde misdaad kent internationaal vele vertakkingen en verschijningsvormen. Vooral de Midden- en Oosteuropese landen zijn kwetsbaar voor infiltratie door de georganiseerde criminaliteit als gevolg van hun zwakke overheidsorganisatie en de grote economische problemen. Dit bemoeilijkt het hervormingsproces. Deze organisaties leggen bovendien contacten met en breiden hun werkterrein uit tot West-Europa en de Verenigde Staten.

Er zijn aanwijzingen dat hierbij ook wapentransacties aan de orde zijn. Op de internationale markt is in het algemeen sprake van een groeiend aanbod van conventionele wapens. Nederlandse bedrijven en personen blijken regelmatig aanbiedingen van materieel te ontvangen. Soms zijn de goederen afkomstig uit overtollige voorraden, soms ook van militaire industrieën, die op zoek zijn naar nieuwe afnemers.

De georganiseerde misdaad is zeer sterk vertegenwoordigd in handel in drugs. Er is een toenemende samenwerking tussen deze criminele organisaties. Niet alleen in Europa, maar ook in het Caraïbische gebied (zie paragraaf 1.4) lopen illegale handelsstromen via delen van het Koninkrijk der Nederlanden. Defensie levert een actieve bijdrage aan de bestrijding van de georganiseerde (drugs-) criminaliteit in het Caraïbische gebied. Hierbij speelt de inzet van een fregat, een maritiem patrouillevliegtuig en het verzamelen van inlichtingen een belangrijke

rol. Ook de op te richten kustwacht is hierbij van belang. Met de Verenigde Staten wordt nauw samengewerkt in het kader van de "Joint Inter Agency Task Force-East".

Defensie maakt op grote schaal gebruik van geautomatiseerde informatiesystemen, wat een bepaalde kwetsbaarheid met zich meebrengt. Criminele organisaties en buitenlandse inlichtingendiensten proberen in toenemende mate toegang te krijgen tot computernetwerken en datacommunicatieverbindingen. Zij doen pogingen "hackers" hierbij voor zich te laten werken. Buitenlandse inlichtingendiensten zijn vooral geïnteresseerd in het verkrijgen van kwalitatief hoogwaardige en hoog gerubriceerde informatie. Omdat zij de kans op ontdekking van hun activiteiten zullen trachten te minimaliseren, richten zij zich op de verbindingen tussen de verschillende systemen en ook op personen die toegang hebben tot deze systemen. Geen enkele vorm van tele- en datacommunicatie is op lange termijn veilig. Ook cryptosystemen kunnen worden gebroken, als er maar voldoende tijd en geld beschikbaar is. Technische, fysieke en organisatorische maatregelen kunnen de kwetsbaarheid van C3I-systemen echter aanzienlijk verminderen.

Inlichtingenactiviteiten tegen het Navo-bondgenootschap en tegen Nederland blijven een punt van zorg. Het gaat hierbij om informatie over zowel het doelland als over de "eigen" bevolkingsgroepen (vluchtelingen, emigranten, dissidenten), verblijvend in het doelland. De belangstelling voor economische en technologische informatie is de afgelopen jaren gegroeid. De aandacht richt zich onder andere op zogenaamde "dual-use" technologieën, die gebruikt kunnen worden voor de productie van massavernietigingswapens en de daarvoor benodigde overbrengingsmiddelen.

Naast deze door criminele oogmerken gemotiveerde activiteiten kan er ook sprake zijn van (terroristische) acties om politieke redenen. In internationaal (VN, Navo, Weu) verband worden ten behoeve van handhaving of herstel van de internationale rechtsorde op grote schaal militaire middelen gebruikt. Deze activiteiten kunnen een negatieve reactie oproepen die door

radicale organisaties zou kunnen worden vertaald in terroristische aanslagen op onder andere Nederlandse belangen en militaire doelen. Dergelijke aanslagen kunnen ook worden gepleegd door radicale groeperingen die ons land willen dwingen tot een keuze voor partijen in een bepaald conflict.

Uit deze analyse kunnen voor de krijgsmacht een aantal conclusies worden getrokken. Niet alleen moet rekening worden gehouden met de bedreigingen die buitenlandse inlichtingendiensten blijven vormen, maar ook zal de organisatie meer dan in het verleden bedacht moeten zijn op pogingen tot infiltratie. Dit betreft onder andere de toegang tot militaire data- en communicatiekanalen, pogingen militairen die in het buitenland zijn ingezet te verleiden tot illegale transacties en het aanbieden van steekpenningen. Deze kunnen in sommige gevallen de inzetbaarheid beïnvloeden. Technische en organisatorische maatregelen moeten hieraan het hoofd bieden. In de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit vervult de krijgsmacht een bescheiden, maar belangrijke rol. De bijdrage betreft vooral drie terreinen: het ter beschikking stellen van militaire middelen voor observatie en controle, het verzamelen van inlichtingen en het treffen van maatregelen ter bescherming van data- en communicatiekanalen. De inzet hiervan concentreert zich tot nu toe op het Caraïbische gebied (zie hoofdstuk 2).

menke